

**Naturklagenævnets afgørelse
af 14. december 2006
om revidering og udvidelse af fredning for Læsten Bakker
i Purhus Kommune, Århus Amt
(sag nr. NKN-111-00005).**

1. Indledning.

Fredningsnævnet for Århus Amt traf den 12. januar 2005 afgørelse om revidering og udvidelse af fredning for Læsten Bakker i Purhus Kommune, Århus Amt. Fredningsnævnet traf samtidig afgørelse om erstatning i sagen.

Fredningsnævnets afgørelse er forelagt Naturklagenævnet til efterprøvelse i medfør af naturbeskyttelseslovens § 42.

Fredningsnævnets afgørelse er også påklaget til Naturklagenævnet af 11 lodsejere.

Fredningssagen er rejst af Danmarks Naturfredningsforening og Århus Amt i marts 2002. Der er tale om nye fredningsbestemmelser for den del af Læsten Bakker, der i forvejen er omfattet af Overfredningsnævnets kendelse af 6. juni 1953 vedrørende fredning af arealer ved Fusing Sø og i Læsten Bakker. Den eksisterende fredning er på ca. 80 ha. Fredningen foreslås udvidet med dalen vest for Læsten Bakker, engene syd for Læsten Bakker samt arealerne nord for Læsten Bakker op mod Læsten by, i alt ca. 59 ha. Med fredningsnævnets afgørelse udgør det fredede område således ca. 139 ha.

Ved udvidelsen vil fredningen for Læsten Bakker få fysisk sammenhæng med kulturengen og skoven under Fusingø, som ejes af Skov- og Naturstyrelsen, og der vil også blive sammenhæng til de fredede arealer omkring Fusing Sø, i Læsten Kær og ved Læsten Kirke.

2. Beskrivelse af fredningsområdet.

Områdets dannelse.

Læsten Bakker er et morænelandskab fra sidste istid, overvejende på sandbund. Skals Ådalen, som har sit øvre løb i vådområderne syd for Læsten Bakker, er en smeltevandsfloddal opstået ved erosion, da gletsjerne ved istidens slutning begyndte at smelte bort og frigjorde store mængder smeltevand. Mens gletsjerfronten stod mellem Randers og Hobro, løb vandet i det meste af det nuværende Gudenå-system. Isen spærrede imidlertid for vandets løb ud gennem Randers Fjord, og vandet søgte derfor videre mod nord gennem Nørreådalen, Skals Ådalen og videre herfra til Hjarbæk Fjord. Dette har givet et flot afvekslende landskab med den brede åbne Skals Ådal og de markante dalsider (falske bakker) med erosionskløfter.

Kulturhistorie.

I midten af 1600-tallet var Læsten og 8 andre landsbyer i området lagt under Fusingø Gods. Omkring 100 år senere satte en afvikling af stordriften i gang. Størstedelen af Fusingø hovedgårds marker blev herefter udlagt til græs, der krævede mindre arbejde end korn. I 1787 blev Læsten opmålt for at gennemføre udskiftningen. Det var nødvendigt at flytte en del gårde ud fra Læsten.

I årene efter udskiftningen blev der sat mange markgærder/diger i området omkring Fusingø. Halvdelen af engområdet syd for Læsten Bakker er fortsat én parcel under Fusingø, mens den resterende del er opdelt i mindre lodder til husmændene.

Tørvegravningen i mosen syd for bakkerne, som er foregået under 2. verdenskrig, ses også tydeligt i området i dag. Der er nu vandhuller i de tidligere tørvegrave. Området omkring tørvegravene er under tilgroning. Tørvene er slæbt på tørvelæder op gennem Læsten Bakker, formentlig ad hulvejen, der går fra mosen til den sydvestlige del af Læsten by. Hulvejen og vejen langs engen for foden af Læsten Bakker, som ikke bliver brugt til kørsel længere, er oprindelige vejsystemer i området og har kulturhistorisk værdi samt betydning for offentlighedens adgang.

(Kilde: "Fusingø", Randers Amts Historiske Samfund 1989).

Landskab og natur.

De stejle, sydvendte skrånninger af Læsten Bakker, som afgrænser Skals Ådalen mod nord, rummer i den vestlige ende Læsten Kær, som er en mosaik af græssede overdrev, kratskov og væld med rigkærsvegetation. Den østlige del af dalsiden er mere næringsfattig og er et velafgræsset, hedeagtigt overdrev domineret af enebær og hvidtjørn. Fra Kragbjerg Høj er der en storslået udsigt mod øst over Skals Ådalen.

Store dele af det allerede fredede område er omfattet af den foreløbige registrering af hede, og en mindre del er som overdrev omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. Der er nu på skrænterne genindført kreaturgræsning, hvilket sikrer den meget artsrige, lyskrævende urtevegetation, som udgøres af bl.a. hedelyng, fåresvingel, bølget bunke og blåmunke. Ved fortsat græsning uden næringstilskud fra gødskning vil den høje natur- og landskabskvalitet kunne bevares. Skrænterne indgår i fin natursammenhæng med arealerne i dalbunden.

Dalen syd for Læsten Bakker fremstår i dag som en mosaik bestående af gødskede kulturenge, drevet ved græsning og høslæt, samt pilemoser og tørvegrave under begyndende tilgroning. Tuemosen udgør et større samlet moseområde, som danner vandskel mod vest til Nørreåsystemet. Den østlige del af denne mose er omfattet af fredningen fra 1953 og er nu helt tilgroet pilemose. Længere mod vest har mosen store, meget næringsfattige partier. Fra Tuemosen og østpå er dalbunden overvejende gødskede, løst tuede og græssede ranunkel-enge afvekslende med arealer, hvor græsningen er opgivet.

Størstedelen af det allerede fredede område er omfattet af den foreløbige registrering af mose og søer, jf. naturbeskyttelseslovens § 3. Ligeledes er den foreslåede udvidelse vurderet som omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, men engarealerne er relativt artsfattige, formentlig på grund af gødskning.

Den sydlige del af Skals Ådalen ejes af Skov- og Naturstyrelsen. Det er et større samlet areal, der drives med græs i omdrift og uden gødskning. Arealet stiger i den sydligste bræmme op mod skoven. Langs kommunevejen mod øst er et moseareal og et engareal stærkt tilgroet.

EF-habitatområde.

Den væsentligste del af det fredede område ligger inden for EF-habitatområde nr. 30: Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals, Simested og Nørre Ådal, samt Skravad Bæk. Udpegningsgrundlaget er bl.a. bæklampret, stor kærguldsmed, damflagermus og odder samt naturtyperne vandløb med vandplanter, tørre heder, artsrige overdrev på sur bund og rigkær.

Frednings- og plejebestemmelserne vil ifølge fredningsforslaget generelt medvirke til at sikre en positiv bevaringsstatus for de udpegede arter og naturtyper inden for fredningen. Odderen har en stabil bestand i området og favoriseres af de mange uforstyrrede tørvegrave i tilknytning til vandløbene.

3. Begrundelse for fredningsforslaget.

Fredningsforslaget er fremsat for at sikre og forbedre naturværdierne i området gennem plejeindsats i samarbejde med ejerne samt sikre offentlighedens adgang til området. Fredningen vil således på sigt være med til at sikre en positiv bevaringsmålsætning for området, herunder styrke den biologiske mangfoldighed, skabe bedre muligheder for friluftslivet og beskytte de kulturhistoriske værdier i landskabet.

Landskabs- og naturforbedringer.

Det fremgår af fredningsforslaget, at udvidelsen mod nord hovedsageligt er landskabeligt begrundet, idet arealet især ønskes sikret mod beplantning. Udvidelsen vest for Læsten Bakker er også hovedsageligt landskabeligt begrundet. Oplevelsen af den markante dalside med erosionskløfter og falske bakker kan forbedres væsentligt ved at afdrive de nederste dele af især nålebeplantningerne. Hvis de afdrevne arealer og omdrifts- og græsningsarealerne udlægges til græsning uden omlæg, pesticider og gødskning, vil de på længere sigt få samme naturindhold som overdrevs- og hedearealerne.

Ved at skabe sammenhæng til fredningen for Læsten Kær vil der på længere sigt kunne skabes god natursammenhæng, og landskabsformerne kan tydeliggøres. Det store sammenhængende græsningsnaturområde vil på grund af sin størrelse kunne få en høj grad af biologisk stabilitet.

Udvidelsen af fredningen syd for Læsten Bakker er hovedsageligt biologisk begrundet, idet afgræsning og forbud mod gødskning forventes at forbedre naturkvaliteten i området.

Området har i sig selv stort naturpotentiale som fugtige engområder, hvis græsningsdriften opretholdes og udvides til at omfatte hele området og under forudsætning af, at hele området fremover ikke gødskes. For at opretholde dalområdet som bred, sammenhængende naturkorridor bør græsning på engene genindføres på de arealer, hvor den er opgivet, og gødskningen bør ophøre, så en artsrig flora får mulighed for at udvikle sig. De to vandløb gennem området bør sikres et mere naturligt snoet forløb, hvis det kan gennemføres, uden at vandstanden i området stiger så meget, at arealerne ikke kan græsses.

Offentlighedens adgang til området.

Indtil 1998 har offentligheden haft adgang til Læsten Bakker ad en markvej fra kommunevejen sydøst for Læsten til Kragbjerg Høj. Denne adgang er blevet lukket, således at der i dag ingen adgang er for offentligheden til Kragbjerg Høj og Læsten Bakker. Det er et formål med fredningsforslaget at genskabe denne adgang.

Offentligheden har efter naturbeskyttelseslovens bestemmelser adgang ad vejen syd for bakkerne (punkt A-C på fredningskortet) samt ad hulvejen (punkt B-D). Ligeledes er der en trampesti rundt på højen i det nordvestlige hjørne af fredningen (nord for punkt D). Trampestien bør ifølge fredningsforslaget sikres gennem fredningen, og det areal af en gammel grusgrav, der i dag anvendes til parkering, bør anlægges som p-plads.

For at skabe rekreativ sammenhæng fra Læsten Bakker til statsskoven syd for Skals Ådalen, herregårdsskabet omkring Fussingø Gods og de fredede arealer omkring Fussing Sø, vil det være af stor rekreativ værdi at få etableret en stiforbindelse tværs over engarealerne. Af hensyn til odderens tilstedeværelse især i den vestlige del af området, vil et forløb øst for tørvegravene (punkt I-O) og herfra videre hen over Skov- og Naturstyrelsens arealer være at foretrække.

På grund af de problemer, det kan give med publikum blandt græssende dyr, kan det blive nødvendigt at indhegne stiforløbet på trods af de visuelle gener, det vil medføre.

Fredningsnævnet besluttede under fredningssagens behandling, efter forslag fra Fussingø Statskovdistrikt i samarbejde med Århus Amt og Danmarks Naturfredningsforening, at tilføje et yderligere stiforløb. Stiforløbet etableres i det sydvestlige hjørne af fredningen (punkt B-P). Stien etableres som trampesti og går igennem en gammel tørvegrav. I den sydlige del af fredningen fanger stien en eksisterende skovvej, som er etableret uden for fredningen på statskovdistriktets område, således at der skabes en sammenhæng mellem statskovdistriktets arealer og det fredede område. I det omfang der ikke eksisterer sti, vil statskovdistriktet anlægge sti.

4. Fredningens indhold.

Fredningen har til formål at bevare og forbedre de natur- og kulturhistoriske samt landskabelige værdier, som er i området, herunder særligt de naturtyper og arter, som har dannet grundlag for udpegning af dele af området som EF-habitatområde. Desuden har fredningen til formål at sikre offentlighedens adgang til området ad eksisterende veje og stier og ad nyudlagte stier.

Fredningen indeholder sædvanlige bestemmelser om bevaring af arealerne i deres nuværende tilstand, forbud mod terrænændringer og bebyggelse m.v., bortset fra erhvervsmæssigt nødvendigt byggeri for landbrugsejendomme efter fredningsnævnets godkendelse, sikring af offentlighedens adgang, tilladelse til sædvanlig fåre- og kreaturhegning, naturgenopretning og mulighed for genslyngning af eksisterende vandløb samt naturpleje.

Ager må anvendes til sædvanlig landbrugsdrift, men må ikke tilplantes med pyntegrønt, juletræer, energipil, elefantgræs el.lign. Læhegn må ikke etableres.

§ 3-arealer skal drives med græsning eller høslæt og må ikke gødes, sprøjtes eller jordbehandles. Søer og vandhuller må kun udnyttes i overensstemmelse med naturbeskyttelseslovens almindelige bestemmelser. Der må ikke foretages andefodring i eller ved søer og vandhuller.

Skovområderne mod vest skal drives som blandet løvskov med plukhugstdrift (evt. græsningskov efter fredningsnævnets godkendelse).

Veje og stier må ikke nedlægges eller ændres, og nye veje må ikke anlægges uden fredningsnævnets godkendelse. Der anlægges et mindre parkeringsareal nord for punkt D på et areal, som i forvejen benyttes til parkeringsplads.

Den eksisterende vej fra punkt A til punkt C og hulvejen fra punkt B til punkt D må ikke lukkes for gående og cyklende eller forlægges. Stien, der går over bakken nord for punkt D, skal sikres. Der skal etableres nye stier som angivet på fredningskortet. Yderligere stier kan etableres med ejers accept og fredningsnævnets godkendelse. I Læsten Bakker må offentligheden alene færdes ad det udlagte stinet. Amtet skal opsætte skilte om dette. Hegning af stier kan ske, hvor amtet i samråd med ejeren vurderer, at der kan opstå konflikter mellem publikum og græssende dyr.

Mindre arealer af den nedre nålebeplantning i den vestlige dal, som går over mod Læsten Kær, dele af matr.nr. 9c, 10d og 1d (lb.nr. 2), skal afdrives og overgå til vedvarende græsning inden 5 år fra fredningens endelige vedtagelse. Den vestlige del af beplantningen skal løbende konverteres til løvskov, primært ved selvsåning, men eventuelt ved indplantning af eg, hvis selvsåningen ikke er tilstrækkelig. Hvor der i nålebeplantningerne står gamle løvtræer, lades disse tilbage. Konverteringen sker, når nuværende træer er hugstmodne.

5. Klagerne.

Fredningsafgørelsen er påklaget til Naturklagenævnet af 11 lodsejere.

Lb.nr. 9: Helge Bay-Smidt (matr.nr. 10a Læsten by, Læsten):

Klageren ejer de centrale arealer i fredningen, som udgør selve Læsten Bakker. Ejendommens bygninger ligger i den sydlige udkant af Læsten og støder op til fredningsområdet. Der drives kvægbrug på ejendommen, og kvæget afgræsser arealer i fredningsområdet.

Klageren har bl.a. gjort gældende, at fredningen, herunder de planlagte stiforløb, vil medføre forringede driftsmæssige muligheder. Fredningen medfører endvidere forringede muligheder for fremtidig placering af bygninger på ejendommen. Naturpleje af overdrev foregår ifølge Århus Amts egen naturkvalitetsplan mest hensigtsmæssigt med kreaturer. Klageren mener ikke, at det er forsvarligt at have offentlig adgang til indhegningerne. Fredningen åbner mulighed for at placere nødvendige driftsbygninger inden for fredningsområdet, men det vil være nødvendigt også at flytte boligen for at kunne føre opsyn med dyrene. Hvis græsningsarealet på grund af de planlagte stiforløb reelt opdeles i folde uden adgang til gård eller vand, vil det kræve en større arbejdsindsats. Klageren mener, der bør findes en mere langtidsholdbar løsning, så fremtidig kreaturdrift kan sikres.

Lb.nr. 2: Svend V. Henriksen (matr.nr. 1d, 9c og 10d Læsten by, Læsten):

Klageren har principalt påstået ophævelse af fredningen, subsidiært at fredningen bør indskrænkes omkring bygningerne på hans ejendom, og at bestemmelserne om fjernelse af nålebeplantningen udgår.

Klageren og hans forældre har gennem to generationer arbejdet for at skabe et landskab afvekslende med nåletræ, løvtræ, ager, eng og mose, som giver et rigt dyre- og fugleliv, herunder råvildtbestand. Klageren ønsker et naturrigt landskab, ikke skallede bakker, hvor musvåger kan fortrænge et rigt fugleliv, og hvor der ikke er skjul m.v. til råvildt. Fredningen skaber et monokulturlandskab, hvorimod klageren ønsker mange arter træer og buske med forskellig blomstringstid m.v.

Fredningsgrænsen går meget tæt omkring bygningerne på ejendommen. Der skal derfor tilladelse fra fredningsnævnet til erhvervsmæssigt nødvendigt byggeri og der er ingen sikkerhed for, at en sådan tilladelse kan opnås. Desuden er der forbud mod f.eks. at opføre en aftægtsbolig inden for fredningen ved siden af de eksisterende bygninger. Fredningen er meget indgribende over for ejendommen, idet mere end halvdelen af ejendommen er underlagt fredningen. Klageren ønsker frihed til at disponere over sin ejendom inden for den generelle lovgivnings rammer.

I hvert fald er indgrebene mod skovarealerne alt for vidtgående og uden saglig begrundelse. Den natur, der er opbygget på ejendommen, er fuldt ud i overensstemmelse med landskabet og generelle naturværdier. Det er kun en lille del af ejendommen, der indgår i EF-habitatområdet. Denne udpegning begrundes således ikke et specielt behov for indgreb i ejendommen.

Lb.nr. 23: Niels Yde (matr.nr. 1a1 Fussingø Hgd., Ålum):

I stedet for rydning ønsker klageren et "naturareal" på 1,5 ha bevaret uændret for at fastholde ejendommens naturværdi. De 1,5 ha består af fugtigt område med "mosehuller", som er ved at vokse til med pilekrat m.v. Arealet ligger et godt stykke væk fra stien i fredningsforslaget, så der vil fortsat være frit udsyn fra stien over engarealerne og op mod Læsten Bakker. I øvrigt vil det ikke være muligt at rydde "naturarealet" med maskinkraft på grund af stigende vandstand i området. Arealet skal derfor ryddes og vedligeholdes med håndkraft, hvilket bliver dyrt, og samtidig forringes områdets naturværdi.

LandboCenter Randers-Viborg har på 7 lodsejeres vegne klaget over fredningsnævnets afgørelse.

Klagerne mener ikke, at kultur, landskab og biologi tilgodeses bedre i den udvidede fredning. Odderen vil blive generet, når der anlægges stier igennem de værdifulde områder, hvilket også vil belaste plante- og dyrelivet generelt. Der kan endvidere ikke forventes nogen forbedret landskabseffekt eller bedre sikring af de kulturmæssige værdier ved at udvide fredningen. Der er ikke taget hensyn til den produktionsmæssige betydning for lodsejerne. Når der ikke må gødes på vedvarende græsarealer mister de værdien som harmoniareal. Når rodokrudt ikke må bekæmpes kemisk, kan det betyde invasion af tidsler, brændenælder og skræpper. Lodsejerne er bekymrede over, at stisystemet udvides, og at stier udlægges i 2 meter befæstet sti, hvilket kan give anledning til, at mange flere kommer på stierne. Det gælder særligt lodsejerne lb.nr. 1, 5 og 11.

Der bør nedsættes et plejeudvalg, hvor lodsejeren er repræsenteret, og dette bør fremgå af fredningskendelsen.

Vedrørende de enkelte lodsejere har LandboCenter Randers-Viborg anført følgende:

Lb.nr. 1:

Arne Frank (matr.nr. 1b, 9g, 10e, 10f og 13f Læsten by, Læsten).

Klageren så helst, at stien blev flyttet helt væk fra bygningerne på minkfarmen på grund af risiko for uro i den periode, hvor minkene får hvalpe, og fordi stien går tæt på bebyggelsen.

Fredningsgrænsen er unødigt tæt på klagerens ejendom. Der anmodes derfor om, at fredningsgrænsen rykkes 30-40 meter længere væk fra bygningerne.

Lb.nr. 5:

Henrik N. Wøhleke (matr.nr. 8c, 10l og 10s Læsten by, Læsten).

Fredningsgrænsen er unødigt tæt på klagerens ejendom. Der anmodes derfor om, at fredningsgrænsen rykkes 30-40 meter længere væk fra bygningerne.

Lb.nr. 6:

Erik Vinter (matr.nr. 8n Læsten by, Læsten).

Klageren kan ikke acceptere, at der ikke må gødes og sprøjtes, da klageren bliver beskåret i sine muligheder for senere at søge MVJ-ordninger. Klageren kan godt acceptere, at noget af arealet konverteres fra granskov til løvskov, selvom det vil gå ud over jagten.

Lb.nr. 7:

Per Ivan Kramer (matr.nr. 9q Læsten by, Læsten).

Klageren har alene klaget over erstatningsudmålingen.

Lb.nr. 11:

Hans U. Faurschou (matr.nr. 11m og 12l Læsten by, Læsten, samt 1o Volstrup, Ålum).

Det vil både være urimeligt og uhensigtsmæssigt, at stien fra punkt P føres op over klagerens ejendom (til punkt B). Planen er at anvende det humusrige areal til produktion af rododendron til salg. Ved at føre en sti over arealet vil der være risiko for tyveri af planter og for, at det naturlige dyreliv ødelægges. Der drives planteskole og gartneri fra klagerens to ejendomme.

Det foreslås, at stien fra punkt P føres mod nord langs fredningsgrænsen op til den stiføring, der går mod øst (til punkt B). Det vil også genere dyrelivet mindre, især odderen.

Lb.nr. 21:

Børge Jensen (matr.nr. 1as og 1au Fusingø Hgd., Ålum)

og

Lb.nr. 22:

Leif Bodilsen (matr.nr. 1at og 1av Fusingø Hgd., Ålum).

For de to økologiske kvæg- og fåreholdere er engarealerne helt afgørende for såvel foderproduktion som for harmoniforholdet.

Stien fra punkt O til I ønskes ført syd om lb.nr. 21 og 22, da der periodevis er hegnet på tværs af vejen. Stien kan endvidere medføre forstyrrelse af græssende dyr, der kan opstå problemer med brist i hegnet og der kan komme personer med hunde i snor, som kan genere de græssende dyr. Desuden vil det være enklere, at stien ligger på Skov- og Naturstyrelsens arealer.

6. Århus Amts bemærkninger til klagerne.

Ifølge fredningsnævnets afgørelse løber stien på tværs af Tuemosen på strækningen punkt B til punkt P mellem matr.nr. 8c og 11m. Lodsejere har foreslået stien flyttet mod vest til matrikel grænsen mellem 9g og 10s. Efter Århus Amts vurdering medfører begge stiforløb en svagt forøget forstyrrelse af naturforholdene i Tuemosen. Mosen ligger på vandskellet mellem Skals å-systemet og Nørreå-systemet og udgør dermed spredningsforbindelse og levested for det dyreliv, der er knyttet til vandløbenes omgivelser, herunder specielt odderen, der er optaget på udpegningsgrundlaget for habitatområdet, og som er registreret i området.

Det er tidligere vurderet, at forstyrrelseseffekten af en smal trampesti gennem området er ubetydelig i forhold til odderens tilstedeværelse, idet den rekreative færdsel efter amtets opfattelse vil være begrænset, og mosen har stor udstrækning, således at hovedparten af mosen fortsat vil være fuldstændig uforstyrret. Odderen er nataktiv, hvorfor konflikten mellem en formentlig meget begrænset rekreativ udnyttelse og odderens udbredelse i området er meget lille.

Det er amtets vurdering, at der ikke er målbar forskel på forstyrrelseseffekten af de to forslag til stiforløb. Set i forhold til naturinteresserne er det derfor uden betydning, om det ene eller det andet forslag realiseres, Det er væsentligt, at der kun skabes adgang ad det ene stiforløb, og at stien indrettes, så den udelukkende er farbar til fods.

Århus Amt har foreslået, at det i fredningsbestemmelserne præciseres, at hunde skal holdes i snor af hensyn til odderen, det vilde dyreliv og græssende husdyr.

Størstedelen af eng- og mosearealerne på lb.nr. 20-24 afgræsses i dag, og de skønnes at kunne udvikle en mere artsrig flora og et generelt højere naturindhold, hvis gødskning fremtidigt ophører. Formålet med fredningen er at bevare og forbedre de natur- og kulturhistoriske samt landskabelige værdier. Hvis arealerne undtages fra det generelle gødskningsforbud, vil de herefter kun i meget ringe omfang bidrage til at opfylde fredningens formål.

Størstedelen af Tuemosen, der ligger på vandskellet mellem Skals Å- og Nørreå-systemet er en tidligere højmose, der nu i stor udstrækning er afdrænet og afgravet til tørveproduktion. Mosen

ligger inden for habitatområdet og vil derfor blive kortlagt som habitat-naturtype 7120 Nedbrudt højmosse. Ved senere udarbejdelse af en Natura 2000-plan og efterfølgende indsatsplan for habitatområdet er der en forpligtelse til at sikre gunstig bevaringsstatus for de naturtyper og arter, habitatområdet er udpeget for. Gunstig bevaringsstatus for nedbrudt højmosse er defineret som udvikling mod naturtypen aktiv højmosse. Disse forhold bør indarbejdes i fredningstekstens afsnit om EF-habitatområde. Århus Amt har foreslået en tilføjelse til fredningens § 2 som konsekvens heraf.

Århus Amt har oplyst, at der flere steder i amtet er naturarealer med offentlig adgang, der afgræsses af kvæg, uden at dette giver anledning til problemer.

7. Efterfølgende undersøgelse af stiforløb.

I forlængelse af besigtigelsen og det offentlige møde traf Naturklagenævnet bl.a. beslutning om, at undersøge mulighederne for et stiforløb op til Kragbjerg Høj med et udgangspunkt fra Engtoften nord for punkt M til erstatning for stiforløbet mellem punkt M og punkt T, som fredningsnævnet har fastlagt.

Naturklagenævnet bad Århus Amt om at besigtige området sammen med lodsejeren med henblik på at finde det mest hensigtsmæssige stiforløb.

Efter besigtigelse fandt Århus Amt og lodsejeren, at der ikke kunne peges på et mere hensigtsmæssigt stiforløb end det, som fredningen indeholder.

Som det fremgår nedenfor har Naturklagenævnet herefter besluttet at fastholde det af fredningsnævnet fastlagte stiforløb.

8. Naturklagenævnets afgørelse.

I sagens behandling har deltaget Naturklagenævnets medlemmer: Mikkil Schaldemose (formand), Bent Hindrup Andersen, Ole Pilgaard Andersen, Marie-Louise Andreasen, Martin Glestrup, Leif Hermann, Mogens Mikkelsen, Anders Stenild, Poul Søgaard og Jens Vibjerg.

Den 13. oktober 2005 har Naturklagenævnet besigtiget området. Der blev endvidere afholdt offentligt møde om sagen.

I forlængelse af besigtigelsen og det offentlige møde traf Naturklagenævnet følgende beslutninger:

Afgrænsning af fredningsområdet.

Den afgrænsning af fredningsområdet, som fredningsnævnet har fastlagt, fastholdes, dog således, at fredningsgrænsen ved ejendommene lb.nr. 2 og 5 lægges i en afstand af 30 meter fra ejendommens bygninger. Ved ejendommen lb.nr. 9 flyttes fredningsgrænsen længere mod syd, som det fremgår af kortbilaget.

Stiforløb.

Veje og stier er indtegnet på fredningskortet som de fremtræder i marken, jf. ortofoto (kortbilag 2).

De nævnte bogstaver for stiforløb fremgår af fredningskortet.

Det foreslåede stiforløb B-P flyttes til den tidligere fredningsgrænse mellem matr.nr. 9g og 10s. Århus Amt har efterfølgende bemærket, at denne placering af stien efter amtets vurdering ikke er i konflikt med habitatdirektivet.

Det foreslåede stiforløb, der på fredningsnævnets kort er angivet som F-C, udgår.

Stiforløbet I-O, som er delvist eksisterende, fastholdes.

De foreslåede stiforløb M-T-N og G-T-N fastholdes.

Stiforløbet A-B fastlægges som det fremgår af fredningskortet.

Pleje af arealer i fredningsområdet.

Fredningen skal indeholde bestemmelser om nedsættelse af et lodsejerudvalg og om, at der skal udarbejdes en plejeplan i overensstemmelse med plejebekendtgørelsen.

Fremtidig drift.

Lb.nr. 20-24 (matr.nr. 1aa, 1ø, 1as, 1au, 1at, 1av, 1al og 1an Fussingø Hgd., Ålum) kan drives som hidtil.

Kravet om fjernelse af nålebeplantningen og konvertering til løvskov på lb.nr. 2 og 6 (matr.nr. 1d, 9c, 10d og 8n Læsten by, Læsten) fastholdes.

Idet fredningsnævnets afgørelse af 12. januar 2005 ophæves, fastsættes følgende fredningsbestemmelser for fredningsområdet, der er afgrænset som vist på det fredningskort, der hører til Naturklagenævnets afgørelse. Fredningen omfatter helt eller delvist de på vedhæftede matrikel-
fortegnelse anførte ejendomme.

§ 1. Fredningens formål.

Fredningen har til formål at bevare og forbedre de natur- og kulturhistoriske samt landskabelige værdier, som er i området, herunder særligt de naturtyper og arter, som har dannet grundlag for udpegning af dele af området som EF-habitatområde.

Desuden har fredningen til formål at sikre offentlighedens adgang til området ad eksisterende veje og stier og ad nyudlagte stier.

§ 2. Bevaring af området.

Det fredede område skal bevares i dets nuværende tilstand, medmindre en tilstandsændring er påbudt eller tilladt i de følgende bestemmelser eller tillades ved dispensation, jf. § 13.

Fredningen er ikke til hinder for gennemførelse af naturgenopretningsprojekter i området, herunder bl.a. genslyngning af vandløb og eventuel hævning af vandstanden på arealer, der har karakter af nedbrudt højmosse. Generelt skal fredningen ikke være til hinder for, at der kan opnås gunstig bevaringstilstand for naturarter og -arealer, der er omfattet af habitatdirektivet.

§ 3. Arealernes drift.

a. Arealer i landbrugsmæssig omdrift.

Ager må anvendes til sædvanlig landbrugsdrift. Ager og andre arealer uden skovbevoksning må dog ikke tilplantes med pyntegrønt, juletræer, energipil, elefantgræs eller lignende.

Nye læhegn må ikke etableres.

Fredningen er ikke til hinder for, at agerarealer overgår til vedvarende græsningsarealer, eng, overdrev eller hede. I så fald vil de blive omfattet af fredningsbestemmelserne for disse naturtyper.

b. Eng, mose, hede og overdrev omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

I overensstemmelse med naturbeskyttelseslovens almindelige regler må der ikke foretages indgreb, der ændrer naturtilstanden. Inden for fredningen skal disse arealer drives med græsning eller høslæt, og de må ikke gødes, sprøjtes eller jordbehandles.

Tilgroede mosearealer kan ryddes og afgræsses i overensstemmelse med plejeplanen, jf. § 11.

Lb.nr. 20-24 (matr.nr. 1aa, 1ø, 1as, 1au, 1at, 1av, 1al og 1an Fusingø Hgd., Ålum) kan drives som hidtil.

c. Skovområder.

Skovområderne mod vest skal drives som blandet løvskov med plukhugstdrift. Skovområderne kan eventuelt drives som græsningsskov efter fredningsnævnets godkendelse.

Mindre arealer af den nedre beplantning i den vestlige dal, som går over mod Læsten Kær, skal inden 5 år fra fredningens endelige vedtagelse afdrives og overgå til vedvarende græsning. Det drejer sig om dele af matr.nr. 9c, 10d og 1d Læsten by, Læsten, jf. fredningskortet.

Den vestlige del af beplantningen konverteres løbende til løvskov, primært ved selvsåning, men eventuelt ved indplantning af eg, hvis selvsåning ikke er tilstrækkelig. Hvor der i nålebeplantningerne står gamle løvtræer, lades disse tilbage. Konverteringen sker, når nuværende træer er hugstmodne.

§ 4. Terrænændringer.

Der må ikke foretages terrænændringer. Der må således ikke ske udnyttelse af forekomster i jorden eller foretages opfyldning, planering eller afgravning.

Store sten må ikke sprænges, fjernes eller flyttes. Store sten må dog fjernes fra de arealer, der er i omdrift, når dette er nødvendigt for driften af arealet.

Ejeren af matr.nr. 10b Læsten by, Læsten, skal fortsat have ret til grusgravning til eget brug i arealet nordøst for Engtoften.

§ 5. Bebyggelse, veje og tekniske anlæg m.v.

a. Bebyggelse.

Der må ikke opføres ny bebyggelse, herunder skure, boder, jagthytter eller lignende.

Fredningen er dog ikke til hinder for, at der med fredningsnævnets forudgående godkendelse af tegninger og placering kan opføres nye bygninger og andre faste anlæg, som er erhvervsmæssigt nødvendige for den pågældende ejendoms drift som landbrugsejendom – herunder anbringelse af sædvanlige læskure for får, kreaturer eller lignende. Der kan dog ikke opføres og indrettes boliger som stuehuse, medarbejderboliger og aftægtsboliger.

Fredningen er heller ikke til hinder for midlertidig anbringelse af skurvogne eller skure, der i kortere perioder er nødvendige for skovdrift eller naturpleje.

b. Hegning.

Der må kun opsættes sædvanlige fåre- eller kreaturhegn.

c. Veje og stier.

Der må ikke nedlægges veje og stier, foretages vejreguleringer, ændres belægningstype eller anlægges nye veje over de fredede arealer uden forudgående godkendelse fra fredningsnævnet.

d. Parkering og ophold.

Der anlægges en mindre parkeringsplads nord for punkt D, sydvest for Læsten By, på det areal, som i forvejen benyttes dertil.

e. Øvrige forhold.

Der må ikke anbringes campingvogne eller lignende, og teltslagning må ikke finde sted.

Der må ikke etableres andre faste konstruktioner og anlæg. Eksempelvis må der ikke anbringes hegn, mure, skilte (undtagen informationsskiltning nævnt i § 8), vindmøller, tårne og lignende, eller master (herunder master for luftledninger). Der må ikke anlægges campingpladser, sportspladser, motorbaner, skydebaner, flyvepladser eller oplags- og lossepladser.

§ 6. Vand- og vådområder.

Søer og vandhuller (herunder tidligere tørvegrave) inden for området er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 og må kun udnyttes i overensstemmelse med naturbeskyttelseslovens almindelige regler. Der må ikke foretages andefodring i eller ved søer og vandhuller.

§ 7. Affald, støj m.v.

Forurening af naturen ved henkastning af affald, udrangerede maskiner eller lignende må ikke finde sted.

Brug af højttaleranlæg, kraftig gengivelse af musik og lignende må ikke finde sted.

§ 8. Offentlighedens adgang.

a. Naturbeskyttelseslovens adgangsbestemmelser.

Offentligheden har ret til at færdes og opholde sig i fredningsområdet efter naturbeskyttelseslovens almindelige regler, hvor ikke andet er fastsat i de følgende bestemmelser.

b. Eksisterende veje og stier, der sikres.

Vejen, der går fra punkt A til punkt C på fredningskortet, samt hulvejen fra punkt B til punkt D må ikke lukkes for gående og cyklende og ej heller forlægges.

Stien, der går op over bakken nord for punkt D, skal sikres.

c. Nye stier.

Der skal etableres følgende nye stier for færdsel til fods i princippet som angivet på fredningskortet:

- Strækningen M-T-N i det sydøstlige hjørne af Læsten Bakker.
- Strækningen T-G, der giver adgang til Kragbjerg Høj strækningen I-O hen over engområdet. En del af strækningen er eksisterende markvej.
- Strækningen P-B gennem Tuemosen.

Etablering af nye stier (ud over de nu udlagte) kan ske med ejers accept og fredningsnævnets godkendelse.

I Læsten Bakker (på matr.nr. 10 a Læsten by, Læsten) har offentligheden alene ret til at færdes ad det udlagte stinet. Det betyder, at man skal følge den afmærkede rute og ikke bevæge sig ind på græsningsarealerne i øvrigt. Plejemyndigheden er forpligtet til at skilte om dette.

d. Anlæg af stier.

Stierne udlægges i ca. 2 meters bredde. Stierne kan ved våde eller i øvrigt bløde partier befæstes med flis, knippel eller lignende. Ellers befæstes stierne ikke.

Plejemyndigheden forestår anlæg, vedligeholdelse og slåning af stier.

Hegning kan ske, hvor plejemyndigheden i samråd med ejeren vurderer, at der kan opstå konflikter mellem publikum og græssende dyr. Plejemyndigheden bekoster og forestår eventuel opsætning af hegn på begge sider af stien, samt låger og skiltning.

Stipassage af vandløb skal udformes som plankebroer eller lignende uden rørlægning af vandløbet.

e. Kreaturpassager.

Kreaturpassager kan isættes på de strækninger, hvor stien hegnes.

f. Information.

Plejemyndigheden kan opsætte skiltning med information, herunder om at hunde skal føres i snor.

§ 9. Genslyngning af vandløb.

Fredningen giver plejemyndigheden mulighed for genslyngning af eksisterende vandløb.

§ 10. Naturpleje.

Efter forudgående drøftelse med og uden udgift for ejeren har plejemyndigheden ret til at udføre naturpleje og naturgenopretning på privatejede arealer til opfyldelse af fredningens formål, jf. bekendtgørelse om pleje af fredede arealer og om tilsyn (for tiden bekendtgørelse nr. 951 af 16. september 2004).

Der kan som led i plejen f.eks. fjernes træbevoksning (herunder selvsåning), ske afgræsning (med et passende græsningstryk), høslæt og lignende, og foretages oprensning af vandhuller.

Plejearbejderne kan først udføres, efter at der er givet ejeren af arealet mulighed for selv at udføre dem.

§ 11. Plejeplan og lodsejerudvalg.

Plejemyndigheden skal udarbejde en samlet plejeplan for hele fredningsområdet. Plejeplanen skal indeholde en beskrivelse af områdets nuværende tilstand, den ønskede fremtidige tilstand og de initiativer, der skal til for at opnå denne tilstand.

Plejeplanen skal revideres hvert 5 år.

Der nedsættes på plejemyndighedens foranstaltning et lodsejerudvalg på 3 medlemmer, bestående af repræsentanter for de private lodsejere. Udvalget er rådgivende for plejemyndigheden og skal have forelagt plejeplanen til udtalelse.

Endelige plejeplaner sendes til alle lodsejere efter at have været forelagt lodsejerudvalget.

§ 12. Ophævelse af tidligere fredning af området.

Denne fredning ophæver for det område, den er gældende, Overfredningsnævnets kendelse af 6. juni 1953 vedrørende fredning af arealer ved Fussingø Sø og i Læsten Bakker.

Fredningen fra 1953 gælder således fortsat for arealer, der ikke er omfattet af den nu vedtagne fredning.

§ 13. Dispensation.

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra bestemmelserne i §§ 2-11, når det ansøgte ikke vil stride mod fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

På Naturklagenævnets vegne

Mikkel Schaldemose
viceformand

Afgørelsen er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. naturbeskyttelseslovens § 82. Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. lovens § 88, stk. 1.

Fortegnelse
over de matrikelnumre, der helt eller delvist er omfattet af
Naturklagenævnets afgørelse af 14. december 2006.

Læsten by, Læsten:

1b, 9g, 10e, 10f, 13f, 1d, 9c, 10d, 5k, 6l, 8c, 10l, 10s, 8n, 9q, 9e, 10a, 10b, 11m, 12l, 10r og 38.

Volstrup by, Ålum:

1o, 1l, 1m, 1n, 1p, 1q, 2f og 4k.

Fussingø Hgd., Ålum:

1aa, 1ø, 1as, 1au, 1at, 1av, 1al og 1an.